

4. Právní minimum

Veřejností bývá právo chápáno jako tajemný systém pouček, rituálních pravidel a téměř magických úkonů, jejichž pořadí a způsob provedení je přesně stanoveno a případný prohřešek proti tomuto pořádku se spojuje se strašlivými, nepopsatelnými a nevyslovitelnými důsledky.

„Kdyby mě na ulici někdo zastavil a chtěl moje hodinky, tak bych mu je pochopitelně nedal. Kdyby mi začal vyhrožovat, že si je tedy vezme násilím, pak bych patrně, i když nejsem žádný rváč, udělal všechno, abych je před ním ochránil. Kdyby však prohlásil, že má v úmyslu je získat nějakým soudním řízením, pak bych je vytáhl z kapsy a podal mu je a ještě bych si myslel, že jsem z toho vyvázl lacino.“¹ – říká jeden z hrdinů Třech mužů na toulkách. Jde jistě o nadsázku, ale přesto je právo v myslích mnoha lidí vnímáno jako jedna velká záhada nebo naopak množství nevyužitelných hádanek.

Přestože právo je rozsáhlá vědní disciplína, platí v něm řád a pro člověka, který nechce žít v iluzích či právním bezvědomí, je možné – při troše dobré vůle – pod jeho pokličku nahlédnout. Pro pochopení podstaty, je třeba pohlédnout na začátek a připomenout vznik práva.

4.1. POJEM PRÁVA, PRÁVNÍHO ŘÁDU A PRAMENY PRÁVA

Vztahy mezi lidmi si vynucují dohodnutí *pravidel chování* - proto v určitém okamžiku rozvoje lidské společnosti, v souvislosti (společně) se vznikem státu, začalo být dodržování určitých pravidel chování (například úcta ke stařešinovi, božstvu apod.) shledáno za obecně prospěšné a nezbytné pro zachování společenského řádu a v důsledku toho začalo být vynucováno (např. pohružkou vyhnání, usmrcení a podobně). Tento okamžik lze považovat za vznik práva, pro které je charakteristická vynutitelnost. Ta je právu vlastní do dnešních dnů a jeho nejnázornějším příkladem budiž pokutování neukázněného řidiče příslušníkem policie stejně jako uvěznění pachatelů trestné činnosti.

Shrnutí:

Právo je systém obecně závazných pravidel chování stanovených státem, jejichž dodržování je státem vynucováno.

Dodáváme: dle názoru autora právo představuje minimální míru slušnosti a zdravého rozumu, která by měla být zachováвана. Tato (jeho) „pomocná definice“ by měla být současně výkladovým pravidlem. Právo dává např. občanovi, jakožto subjektu právních vztahů, možnost jednat určitým způsobem². Právní povinnost znamená nutnost chovat se v souladu se zákonem.

Moderní právo vychází z právní rovnosti občanů bez ohledu na jejich rasový a národnostní původ, pohlaví a majetkové nebo společenské postavení.

¹ Jerome Klapka Jerome, Tři muži na toulkách, strana 251 v překladu J. Z., Nováka, Nakladatelství Aurora 1995, Edice světových autorů, svazek 3

² Říká například, co může následovat při určitém chování - za určitý skutek může přijít trest

Právní řád

Smyslem práva je prostřednictvím právních norem upravovat vztahy např. mezi lidmi – proto platí, že **právní normy jsou** všeobecně závazná **pravidla chování**, která jsou vyjádřena (státem) uznanou formou a jejich dodržování je vynutitelné státní mocí. Právní normy vytvářejí rovněž hranici mezi státním respektem ke svobodě občanů na straně jedné a bezpečností na straně druhé. Na základě právních norem vznikají právní vztahy. Činiteli právních vztahů mohou být jednotliví lidé (fyzické osoby), nebo organizované skupiny, tzv. právnické osoby.

Všechny právní normy toho kterého státu ve svém souhrnu vytvářejí systém, který bývá označován jako právní řád. Právní normy spolu s právními vztahy upravují poměry ve společnosti tak, aby v případě vzniku konfliktní situace bylo možné donucení ze strany státní moci.

Zdroje práva

V každém státě jsou obvyklé určité prameny práva. Nejčastěji to jsou právotvorné činnosti (vydávání zákonů), soudní nebo správní precedenční případy, právní obyčeje a smlouvy.

V současné době ve světě existují dva hlavní právní systémy:

- a) anglosaský typ (Velká Británie, USA a další) → zde jsou hlavním pramenem (zdrojem) práva soudní precedenty a obyčeje;
- b) kontinentální evropský typ (jehož součástí je i Česká republika) → kde je hlavním pramenem práva zákon.

U nás jsou proto zdrojem práva především zákony a v omezeném počtu případů tzv. normativní smlouvy – to jsou takové smlouvy,

kteřé upravují určitou skupinu právních vztahů stejného druhu, ale neurčitého počtu (například v právu pracovním tzv. smlouvy kolektivní).

4.2. POJEM STÁTU, ÚSTAVNÍ ZÁKLADY ČR

Právo a stát jsou jevy, které spolu úzce souvisejí. Výše jsme se pokusili ozřejmit, co to je *právo* a zde jsme postoupili k pojmu stát³. Vyslovíme-li toto slovo ... asi nejčastěji si představíme nějakou krajinu, zemi (republiku, království). Definice praví, že jde o formu organizace lidské společnosti, vyznačující se sdružením obyvatel určitého území v právní celek⁴. V té souvislosti se často užívají pojmy:

- státní hranice, což je myšlená čára, která odděluje státní území od území jiného státu nebo volného moře, mimochodem, ve svislém směru ohraničuje také podzemní a vzdušný prostor, který je součástí státního území(!); nebo
- státní občanství, což je trvalý právní svazek mezi jednotlivcem a určitým státem, jehož obsahem jsou práva a povinnosti stanovené právním řádem příslušného státu;

dále například státní suverenita (svrchovanost státu – nezávislost státní moci na jakékoli jiné moci), státní území (což je část Země, která podléhá suverinitě určitého státu), státní výdaje

³ První státy, říše Sumerů či Egypt, vznikly asi 3 500 let př. n. l., příčiny jejich vzniku jsou vysvětlovány v různých oblastech – mocenské, ekonomické...

⁴ Je tvořen státním územím jako věcným podkladem a občany jako osobním podkladem

neboli výdaje státního rozpočtu sloužící k financování potřeb společnosti (státní správy, obrany, kultury, zdravotnictví...), státní dluh, který je tvořen souhrnem závazků státu, a další.

Zásadním pojmem v této souvislosti je výraz – státní moc. Jak bylo napsáno výše, jde o - na vnějších vlivech – nezávislou sílu, vliv, schopnost prosadit potřebná rozhodnutí, dění... v rámci určitého státu. Státní moc je definována v základním zákoně státu – ústavě. Z naší ústavy je patrné, že státní moc pochází od občanů, kteří ji vykonávají prostřednictvím volených zástupců (členů zákonodárných sborů na úrovni ČR⁵) nebo přímo, např. prostřednictvím referenda.

Ústava České republiky⁶ definuje rozdělení státní moci na tři vyvážené, vzájemně sice určitým způsobem propojené, ale na sobě nezávislé druhy státní moci:

- zákonodárná – představovaná Parlamentem ČR, složeným z Poslanecké sněmovny a Senátu;
- výkonná – představovaná výkonnými orgány, na úrovni celostátní jde o prezidenta a Vládu ČR;
- soudní – představovaná nezávislými soudy.

Česká republika – existující jako samostatný mezinárodně-právní subjekt od 1. ledna 1993 - historicky navazuje na předcházející státní útvary, zejména od roku 1918 existující Československou republiku⁷, a dále od roku 1969 na Českou socialistickou republiku⁸, která ovšem existovala jako součást vyššího státního útvaru s federálním uspořádáním, což byla Československá socialistická republika, respektive Česká a Slovenská federativní republika.

4.3. ÚSTAVA, POJEM A ÚČEL

Ústava (neboli konstituce) je základní zákon státu; jde o soubor právních norem upravující ústavně-právní vztahy. Vymezuje zásady uspořádání společnosti a státu, způsob nabývání, organizaci a vyváženou dělbu státní moci a její působnost, zabezpečení práv a svobod, postavení občana ve státě a jeho vztah ke státní moci a postavení státu k občanovi, otázky vnějších vztahů státu. Je výchozím právním a politickým dokumentem ve státě a je základem právního řádu. Všechny ostatní zákony a další právní normy s ní musejí být v souladu, respektive z ní čerpají, vycházejí. Jako příklad lze například uvést článek 14 (naší) ústavy, který říká, cit.:

(1) Státními symboly ČR jsou velký a malý státní znak, státní barvy, státní vlajka, vlajka prezidenta republiky, státní pečeť a státní hymna.

(2) Státní symboly a jejich používání upraví zákon. (konec cit.)

V zákonu o státních symbolech ČR⁹ jsou symboly popsány a vyobrazeny a až v dalším zákoně - o užívání státních symbolů ČR¹⁰ – je řešeno jejich faktické užívání.

⁵ Parlament ČR, tj. poslanci a senátoři

⁶ Ústava ČR, Hlava první, základní ustanovení, čl. 2, odst. (1), cit.: Lid je zdrojem veškeré státní moci; vykonává ji prostřednictvím orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní.

⁷ S Ústavou Československé republiky (přijaté Národním shromážděním 29. února 1920, ú. zákon č. 121/1920 Sb.)

⁸ V návaznosti na uplatnění ústavního zákona o československé federaci (přijatého Národním shromážděním 27. října 1968, ú. zákon č.143/1968 Sb.) a upravující poměry dané Ústavou ČSSR (přijaté Národním shromážděním 11. července 1960, ú. zákon č.100/1960 Sb.) na federativní stát dvou republik

⁹ Zákon č. 3/1993 Sb.

¹⁰ Zákon č. 352/2001 Sb.

U nás platný dokument je Ústava České republiky, kterou 16. prosince 1992 přijala Česká národní rada¹¹. Ústava ČR spolu s Listinou základních práv a svobod¹² tvoří základ ústavního pořádku České republiky, který je dále doplněn např. ústavními zákony upravujícími státní hranice České republiky.

Připomenutí

I když to není úplně přesné, je možné zmínit příklad:

„Ústavou“ Pionýra (jak bylo zmíněno v části 2.) je Statut Pionýra – jde o základní dokument našeho sdružení – hovoří o zřízení, postavení a základní činnosti Pionýra.

I on, jako ústava, stanovuje výchozí zásady a pravidla jednání, organizační struktury a podobně. Z něj, podobně jako z ústavy zákony, například vycházejí další (vnitřní) předpisy upravující dílčí oblasti vnitřního života v Pionýru (členství → směrnice o registraci, hospodaření → směrnice o hospodaření, kontroly → směrnice pro činnost revizních orgánů a podobně).

Právní síla

Součástí (jednotlivé právní normy) právního řádu se od sebe navzájem odlišují svým významem – vztahem nadřazenosti či podřazenosti ve vztahu k ostatním součástem právního řádu. Této vlastnosti říkáme právní síla a z tohoto hlediska rozlišujeme tyto druhy právních předpisů:

- ústava, ústavní zákony** – to jsou předpisy nejvyšší právní síly, nadřazené všem ostatním právním předpisům (přijímány parlamentem zvláštním způsobem – tzv. kvalifikovanou většinou);
- zákony a zákonná opatření** (přijímány parlamentem bez potřeby tzv. kvalifikované většiny);
- vládní nařízení** (usnášeno vládou, vyhlášky ministerstev (vydány ministrem);
- obecně závazná nařízení nižších orgánů** (například obecní vyhláška).

Oficiální text jednotlivých předpisů (a) - (c) shora) najdeme ve Sbírce zákonů České republiky. Ta jediná obsahuje oficiální texty (včetně případných oprav). Předpis

se označuje zlomkem, kdy v čitateli je pořadové číslo předpisu v tom kterém roce a ve jmenovateli rok. Za zlomek se umístí zkratka Sb., například zákon č. 241/1996 Sb.

Platnost a účinnost

Platný je takový předpis, který byl stanoveným způsobem vytvořen – např. pro jeho přijetí hlasoval potřebný počet zákonodárců – zákon byl schválen.

Účinný je takový předpis, podle kterého je každý povinen se chovat. Mezi platností a účinností je zpravidla určitý odstup – to aby se s ním mohli všichni dotčení seznámit a připravit se na jeho dodržování.

¹¹ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb.

¹² 2/1993 Sb., usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. 12. 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

4.4. PRÁVA DÍTĚTE, ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE

Lidská práva jsou normy (lidského) chování a vztahů a týkají se všech společenských hodnot, zájmů a ideálů. Základem je myšlenka rovnosti všech lidí v jejich právech. Je proto přirozené, že jedním ze subjektů, o kterém musí být v této souvislosti řeč, jsou práva dítěte a (mezinárodní) dokument, který se jejich problematikou zabývá.

Úmluva o právech dítěte vstoupila v platnost 6. února 1991, vyhlášena byla ve Sbírce zákonů (č. 104/1991 Sb.; částka 22.). Do právního řádu České republiky vstoupila s dalšími (z ČSFR¹³ převzatými) právními normami.

Jednou z povinností státu, který přijal úmluvu, je informovat o naplňování jejích ustanovení Organizaci spojených národů. Česká republika tuto povinnost již poprvé splnila - zpráva byla zpracována vládními orgány.

Úmluva stanoví, že dítětem se rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.

Jedním ze základních východisek úmluvy je skutečnost, že zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnyými orgány.

Ochrana dětí je v tuzemsku v současné době řešena zejména zákonem č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí.

4.5. ÚČASTNÍCI PRÁVNÍCH VZTAHŮ

Toho, kdo se účastní právního vztahu, označujeme za subjekt (právního vztahu). Aby se právního vztahu mohl účastnit, musí objektivně existovat – to aby byl způsobilý se vztahu účastnit. Tato právní způsobilost bývá někdy označována za právní subjektivitu.

Právní způsobilost rozeznáváme ve dvou druzích:

- a) jako způsobilost k právům a povinnostem (to je ona právní subjektivita); znamená schopnost mít práva a povinnosti. U člověka vzniká narozením a zaniká smrtí (a podobně je tomu u právnických osob, viz dále). Tuto způsobilost má za určitých okolností i počaté, dosud nenarozené dítě (tzv. nascitur), narodí-li se živé.
- b) způsobilost k právním úkonům; značí, že účastník je schopen svým vlastním jednáním zakládat, měnit či rušit právní vztahy, například uzavřít smlouvu, podat žalobu a podobně.

Účastníky právního vztahu mohou být:

- **Osoby fyzické** – to jsou lidé v biologickém slova smyslu. Plné způsobilosti k právním úkonům se nabývá zletilostí – tj. dovršením 18 let. Osoby před dosažením tohoto věku označujeme za nezletilé a jsou způsobilé činit jen takové úkony, které jsou přiměřené jejich rozumové vyspělosti (např. desetileté dítě samo si může koupit balíček žvýkaček ovšem nikoliv zlaté hodinky). Za nezletilé jednájí jejich **zákonní zástupci** (zpravidla rodiče), s tím,

¹³ Česká a Slovenská federativní republika – bývalý společný – federativní stát (Československo), od r. 1993 rozdělený na Českou republiku a Slovenskou republiku

že pokud se jedná o mimořádnou záležitost nebo o situaci, kdy by mohlo dojít ke kolizi zájmů mezi dětmi a jejich zákonným zástupcem (například darování nemovitosti rodiči nezletilým dětem), může být nezletilec zastoupen kolizním opatrovníkem a úkon sám (darování) podléhá schválení soudem.

- Pokud je fyzická osoba z nějakých důvodů nezpůsobilá činit právní úkony (např. duševní nemoc, zdravotní omezení), může soudním rozhodnutím být omezena ve způsobilosti k právním úkonům.

Zvláštním případem je třeba řešení dlouhodobě nezhvěstného člověka: pokud nelze obstarat důkaz smrti fyzické osoby obvyklým způsobem (t.j. ohledáním těla zesnulého a vystavením úmrtního listu), může být fyzická osoba prohlášena za mrtvou soudním rozhodnutím.

- **Osoby právnické.** Právnické osoby jsou uměle vytvořené právní fikce (ve smyslu myšlenkové abstrakce). Naše právo neobsahuje jejich definici – jen stanoví, že právnickými osobami jsou
 - a) sdružení fyzických nebo právnických osob;
 - b) účelová sdružení majetku;
 - c) jednotky území samosprávy;
 - d) jiné subjekty, o nichž to stanoví zákon (§ 18 odst. 2 Občanského zákoníku, dále jen OZ).

Právní teorií jsou označovány za účelová shromáždění osob nebo majetku nebo obojího, která jsou nadána některými vlastnostmi fyzických osob. Právnickými osobami jsou např. obchodní společnosti – to jsou subjekty, jejichž právní poměry upravuje obchodní zákoník (veřejná obchodní společnost, komanditní společnost, společnost s ručením omezeným, akciová společnost).

- Právní úprava příslušná té které právnické osobě upravuje okamžik jejího vzniku i zániku - to je doba narození a smrti fyzických osob. Například u obchodních společností je momentem vzniku (narození) okamžik zápisu do obchodního rejstříku. Existence společnosti se prokazuje výpisem z obchodního rejstříku (ten je vlastně obdobou rodného listu i občanského průkazu fyzické osoby).
- Vzhledem k tomu, že právnické osoby jsou fikcí, k tomu aby mohly jednat, potřebují osobu fyzickou (právnické osoby prostě nemají hlavu, ani ruce, ani nohy), která za ně jedná ve všech věcech. Taková osoba se označuje jako statutární orgán a její určení (nikoliv konkrétní ale např. způsob, jakým se funkce obsazuje) stanovuje právní úprava příslušná té které právnické osobě. U obchodních společností jsou statutární orgány zapsány do obchodního rejstříku.
- Statutární orgány pak mohou za právnickou osobu činit vše, co je oprávněna činit tato právnická osoba – například udělit plnou moc, podepsat smlouvu a podobně.

Důležité, jak je to v Pionýru

Právnickou osobou (občanským sdružením dle z.č. 83/1990 Sb. o sdružování občanů), je i (celé) sdružení Pionýr. Organizačními jednotkami sdružení s právní subjektivitou (viz § 6 odst. 2. písm. e) z.č. 83/1990 Sb. o sdružování občanů) jsou krajské organizace Pionýra, pionýrské skupiny a pionýrská centra. Jménem organizační jednotky sdružení tak může jednat ve všech věcech (její) statutární orgán nebo ten, kdo k tomu byl zmocněn plnou mocí.

Statutárním orgánem

- sdružení Pionýr je předseda Pionýra (viz čl. VI. písm. E odst. 1 písm. c) Statutu Pionýra);
- krajské organizace Pionýra je předseda krajské rady Pionýra (viz čl. VI. písm. D odst. 4 písm. c) Statutu Pionýra);
- pionýrské skupiny (centra) je vedoucí (viz čl. VI. písm. B odst. 5 písm. d) Statutu Pionýra).

4.6. EXISTENCE JEDNOTLIVÝCH PRÁVNÍCH ODVĚTVÍ

Právo, protože je výrazem lidské zkušenosti, odráží i jednotlivé oblasti lidského života. Kriteriem, podle kterého jsou jednotlivá *právní odvětví* tříděna, je *problematika, kterou to které právní odvětví upravuje*. Z tohoto hlediska lze rozlišovat např. právo ústavní, správní, rodinné, pracovní, právo finanční – občanské právo hmotné, obchodní, občanské právo procesní a další. Navíc jsou někdy věci i záměrně provázány, například ochrana životního prostředí, řešená řadou samostatných zákonů je rovněž zajištěna ustanovením trestního zákona (jako trestný čin Ohrožení a poškození životního prostředí podle § 181a TrZ).

4.7. ZÁKLADY PŘESTUPKOVÉHO PRÁVA

Méně závažná provinění, tj. taková, která nejsou trestným činem, označujeme zpravidla jako přestupky. O přestupcích pojednává zákon č. 200/1990 Sb. v platném znění, podle kterého je přestupkem zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v tomto nebo jiném zákoně, nejde-li o jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních právních předpisů anebo o trestný čin. Přestupek je stejně jako trestný čin jednání zakázané, ovšem, ve srovnání s trestným činem, je méně závažnější.

Odpovědnost za přestupek

Ještě si musíme uvědomit jeden důležitý rozdíl mezi přestupky a trestnými činy. U trestných činů se většinou požaduje úmyslné zavinění, pokud zákon výslovně neříká, že postačuje nedbalost. Kdežto u přestupků je to přesně opačně. Čili obecně se vyžaduje nedbalostní zavinění, pokud zákon nestanoví jinak.

Blokové řízení

Nejčastější sankcí za přestupek bývá pokuta. Pro nás jako pionýry bude typická situace, kdy nám bude chtít uložit pokutu policista nebo strážce přírody přímo na místě, kde nás při přestupku „načapali“. Samotnému uložení pokuty pak říkáme blokové řízení. Blokované řízení je upraveno v přestupkovém zákoně. Ten stanovuje základní podmínky pro blokované řízení. V blokovaném řízení lze uložit pokutu maximálně ve výši 1.000,- Kč, pokud však jiný zákon nestanoví možnost uložit za přestupek pokutu vyšší. Pokuty za přestupky mohou ukládat pouze orgány a osoby k tomu pověřené, nejčastěji to budou orgány policie, obce, okresní úřady, hygienik, orgány ochrany přírody. Pokud se necítíte odpovědní, trvejte na sepsání zápisu o celé záležitosti, protože se v blokovaném řízení nelze odvolat. V zápisu pak uveďte okolnosti celého případu, proč odmítáte pokutu zaplatit a tak podobně. Zápis poté bude podkladem pro případné další řízení o pokutě. Máte-li výhrady k chování pověřené osoby, запиšte si číslo jejího služebního průkazu a pak své námítky uplatněte ve formě stížnosti. Tehdy proběhne takzvané správní řízení, ve kterém správní orgán neboli nějaký úřad rozhodne o naší vině či nevině. Pokuty ukládané ve správním řízení však mohou být vyšší. Proti prvoinstančnímu neboli prostě proti prvnímu rozhodnutí se můžeme odvolat k odvolacímu (nadřízenému) správnímu orgánu.

Příkladem může být odvolání proti rozhodnutí obecního úřadu, o němž bude rozhodovat většinou krajský úřad. Pokud bychom však nebyli spokojeni ani s tímto rozhodnutím odvolacího orgánu, máme možnost obrátit se na soud.

Nemůžeme-li však uloženou pokutu zaplatit na místě, ač s ní souhlasíme, dostaneme blok na pokutu na místě nezaplacenou. Obdobně jako u trestných činů, i zde platí to, že pokutu lze ukládat pouze osobám starším 15 let, neboť odpovědnost za přestupek před dosažením tohoto věku nevzniká.

4.8. Z PRÁVA TRESTNÍHO

Trestní právo je patrně jedno z nejznámějších právních odvětví.

Trestný čin je pro společnost nebezpečný čin, jehož znaky jsou uvedeny v trestním zákoně. Společenská nebezpečnost jednání, má-li být trestným činem, musí být vyšší než nepatrná.

Podle našeho trestního práva lze k trestní odpovědnosti povolat pouze osobu fyzickou - tedy člověka. Naše trestní právo nezná trestní odpovědnost právnických osob - společností, spolků, družstev apod.

Pravidla trestní odpovědnosti a popis trestných činů obsahuje trestní zákon č. 140/1961 Sb. ve znění pozdějších novelizací.

K tomu, abychom u někoho mohli uvažovat o trestní odpovědnosti, musí být splněny následující podmínky :

- musí být starší 15 let (odpovědnost počíná dnem následujícím po dni narození). V této souvislosti je třeba se zmínit o tom, že podle našeho trestního práva se plné trestní odpovědnosti nabývá dovršením 18 let. V době mezi 15 - 18 rokem věku je na pachatele pohlíženo jako na osoby „mladistvé“ a trestní zákon je shovívavý. Kupř. společenská nebezpečnost jednání, má-li být trestným činem, musí být vyšší než malá, tresty se ukládají v rámci nižších sazeb a podobně.
- musí být přičetný, tedy musí být schopen v době trestného činu jednak rozpoznat nebezpečnost tohoto jednání pro společnost, jednak musí být schopen ovládat své jednání.

K tomu, aby byl určitý čin trestný, je zapotřebí úmyslného zavinění, nestanoví-li zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti.

Otázky, zda se stal určitý čin, zda je trestným činem, kdo jej spáchal a tak podobně, se objasňují v průběhu trestního stíhání. Trestní stíhání upravuje trestní řád - z.č. 141/1961 Sb. ve znění pozdějších novelizací.

Stíhání se rozděluje na dvě základní části - řízení přípravné a řízení před soudem.

Řízení přípravné konají zpravidla orgány Policie ČR. Jejich činnost spočívá v tom, že podezřelému sdělí obvinění, vyslechnou jej, vyslechnou svědky, opatří nebo zajistí potřebné důkazy a poté, co obviněného seznámí s obsahem vyšetřovacího spisu, postoupí spis s návrhem na podání obžaloby státnímu zástupci (v minulosti nazývanému prokurátor). Ten, shledá-li návrh důvodným, vypracuje obžalobu a podá ji u příslušného soudu.

Tím končí řízení přípravné, v jehož rámci lze učinit i jiná rozhodnutí než shora uvedená - např. vyšetřovatel může stíhání zastavit, neboť zjistí, že k činu nedošlo (obvinění bylo kupř. na základě lživé výpovědi svědka), čin se stal, ale není trestným činem (bylo zjištěno, že ten,

kdo byl obviněn z krádeže jízdního kola, má úplně stejné jako to, které měl odcizit a že se pouze spletl) a tak podobně.

Soud s konečnou platností, zpravidla v hlavním líčení, které je veřejné a koná se za přítomnosti státního zástupce a obžalovaného (po nařízení hlavního líčení se obviněnému říká obžalovaný), rozhodne o vině či nevině. Proti rozsudku soudu se lze odvolat k soudu nadřazenému.

V případech zákonem vymezených, zejména u méně závažných deliktů spáchaných ve vybočení z jinak spořádaného života, může trestní stíhání skončit bez potrestání pachatele, pokud jsou splněny určité předpoklady – zejména náhrada škody a doznání (např. tzv. podmíněné zastavení trestního stíhání).

Pokud obviněný potřebuje nebo chce právní pomoc v rámci trestního řízení, může si k tomu zvolit obhájce. Obhájcem může být pouze advokát (tj. osoba zapsaná do seznamu advokátů vedeného Českou advokátní komorou), kterým je vždy právník, který má potřebnou praxi a vykonal předepsané zkoušky.

Z práva trestního - konkrétně

Krádež

Trestného činu krádeže (§ 247 tr. zák.) se dopustí ten, kdo si присvojí cizí věc tím, že se jí zmocní. Předmětem je vždy věc cizí, tedy věc, která nenáleží pachateli. Nemůže se tedy krádeže dopustit ten, kdo se zmocní své věci, kterou kupř. jinému zapůjčil či kterou mu jiný odcizil předtím. Cizí není ani věc, která byla pachateli zapůjčena a kterou on ve stanovené době nevrátil. Zde by se však, za určitých podmínek, jak bude rozvedeno dále, mohlo jednat o trestný čin podvodu či o trestný čin zpronevěry. Přisvojením je pak třeba rozumět získání možnosti trvalé dispozice s věcí, nikoli získání věci do vlastnictví. Zloděj se nikdy nemůže stát vlastníkem odcizené věci, ježto vlastnictví nelze nabýt trestným činem. Zmocnit se pak věci může pachatel buď sám, vlastní rukou, nebo pomocí nástroje (kupř. pomocí jeřábu, jímž naloží odcizovanou věc na automobil spolupachatele) či pomocí tzv. „živého nástroje“ (např. trestně neodpovědného dítěte).

Trestný čin krádeže je pak v trestním zákoně hodnocen v základní sazbě trestem odnětí svobody do dvou let, a to za předpokladu, že došlo ke škodě v rozmezí 5.000,- až 25.000,- Kč, či je trestný čin spáchán vloupáním, nebo se pachatel pokusí bezprostředně po činu uchovat si odcizenou věc pomocí násilí nebo pohrůzkou bezprostředního

násilí, případně, spáchá-li takový čin na věci, kterou měl jiný na sobě nebo při sobě (tím se rozumí tzv. kapesní krádeže), eventuálně, byl-li v posledních třech letech pro takový trestný čin potrestán nebo odsouzen. Jakmile však újma dosáhne výše škody nikoli malé (v současné době 25.000,- Kč až 500.000,- Kč), je pak trestní sazba stanovena na dobu šesti měsíců až tří let. Při škodě značné (v rozmezí 500.000,- Kč až 5.000.000,- Kč) a při jiném zvlášť závažném následku je trest dle zákona stanovován v rámci sazby dvě léta až osm let. Stejná sazba je pak stanovena, je-li trestný čin krádeže spáchán členem organizované skupiny. Konečně trestem v rozmezí pět až dvanáct let je ohrožen pachatel, který trestným činem krádeže způsobí škodu velkého rozsahu (tedy nad pět milionů korun).

Trestné činy proti rodině a mládeži

Dalšími důležitými trestnými činy, s nimiž lze při práci s mládeží přijít do styku, jsou trestné činy proti rodině a mládeži, z nichž je třeba pojednat především o trestném činu ohrožování mravní výchovy mládeže a podávání alkoholických nápojů mládeži.

Trestného činu ohrožování mravní výchovy mládeže (§ 217 tr. zák.) se dopustí ten, kdo vydá, byť i z nedbalosti, osobu mladší než osmnáct let nebezpečí zpustnutí tím, že jí umožní vést zahálčivý nebo nemravný život nebo ji k takovému životu svádí. Předmětem útoku je vždy osoba mladší než osmnáct let, přičemž znak nebezpečí zpustnutí je dán tehdy, osvojuje-li si osoba mladší než 18 let různé škodlivé návyky a zvyky, které zpravidla vedou k morálnímu úpadku této osoby, zejména pak k tomu, že tato osoba propadne alkoholu nebo drogám, bude se chovat pohlavně nevázaně či hrozí nebezpečí, že se bude živit prostitucí, bude opakovaně páchat trestné činy nebo přestupky, nebo si osvojí jiné společensky nežádoucí jednání (soustavné záškoláctví, zneužívání léků apod.).

Zahálčivým životem je v podstatě parazitní způsob života, nemravným životem je život vedený v příkrém rozporu s obecně přijatými zásadami morálky. Takový život je pak umožněn tím, kdo osobě mladší než 18 let vytvoří podmínky pro vznik nežádoucích sklonů a návyků. Sváděním k takovému životu je třeba rozumět nejen umožnění takového života, ale jedná se o pojem širší, neboť zahrnuje i samotné jednání pachatele, které může u osoby mladší než 18 let vyvolat takové zájmy a návyky, které s vyšší mírou pravděpodobnosti povedou k zahálčivému a nemravnému životu.

Pachatelem takového trestného činu může být kdokoli, tedy nejen např. rodiče a osoby, které dítě mají v trvalé péči, ale i jiné osoby (abychom zůstali u předchozích příkladů, např. vedoucí v letním dětském táboře).

Trestní sankce u tohoto trestného činu je pak stanovena až dvěma roky odnětí svobody.

Ty samé osoby pak mohou být i pachateli trestného činu podávání alkoholických nápojů mládeži. Toho se dopustí ten, kdo soustavně nebo ve větší míře podává osobám mladším než osmnáct let alkoholické nápoje. Soustavností se rozumí podávání alkoholických nápojů po delší dobu, byť v menší míře, takže u těchto mladistvých osob by mohl vzniknout návyk na alkohol.

Podávání alkoholu ve větší míře, které může být i jednorázové, spatřují soudy většinou v tom, že mělo zpravidla určité nepříznivé účinky, prakticky se pak jedná zásadně o silnou opilost, nebo v tom, že během jedné akce, třeba plesu, byly alkoholické nápoje podávány v relativně krátké době většímu počtu osob. Trestní sazba činí u tohoto trestného činu trest odnětí svobody až na jeden rok.

Pohlavní zneužití. Tento trestný čin je upraven v § 242 – 243 tr. zákona. Podle § 242 tr. zákona jsou chráněny osoby mladší 15 let. Pojmem soulože se zde míní spojení pohlavních orgánů muže a ženy. Za jiný způsob pohlavního zneužití je třeba považovat intenzivnější zásahy do pohlavní sféry poškozených.

Osobou mladší patnácti let je osoba do dne předcházejícího dni 15. narozenin. Pohlaví zneužitých osob není rozhodující, stejně jako pachatelem může být jak muž, tak žena.

Podle § 242 odst. 2 je pak přísněji postiženo zneužití, pokud tak pachatel učiní u osoby svěřené jeho dozoru, zneužívaje jeho závislosti.

Neposkytnutí pomoci

Každý je povinen, je-li toho třeba, poskytnout tomu, kdo to potřebuje, nezbytnou pomoc. Pokud tak neučiní za situace, kdy nám nebrání nebezpečí hrozící nám či jinému, dopouští se trestného činu neposkytnutí pomoci podle § 207 odst. 1 tr. zákona. Pokud v důsledku toho poškozený utrpí ublížení na zdraví, hrozí postih za dva trestné činy, jednak neposkytnutí pomoci, jednak ublížení na zdraví (kvalifikace záleží na formě zavinění). Zvláštní povinnost ve smyslu § 207 odst. 2 tr. zákona má zejména lékař, zdravotní sestra, v našem případě táborový zdravotník.

4.9. OBČANSKÉ PRÁVO

Další významné právní odvětví, se kterým se každý z nás setkává doslova každý den: občansko-právní vztah uzavíráme v obchodě při koupi rohlíku, stejně jako při nastoupení do autobusu... Také právní vztahy, do nichž se dostaneme jako občanské sdružení Pionýr, se budou ve velké většině řídit právě právem občanským. Zde se kromě obecného úvodu zmíníme o dvou důležitých prvcích občanského práva, smluvních vztazích a zastoupení. A k tomu už nyní zdůrazníme, že toto odvětví práva je však velmi obsažné a zahrnuje řadu dalších významných jevů. (Další informace je možné získat například v Kvalifikaci oddílového vedoucího.)

Počáteční obecná poznámka

Občanský zákoník často využívá pojmu právní úkon. Proto si vysvětlíme, že jde o projev vůle, který směřuje zejména ke vzniku, změně nebo zániku těch práv nebo povinností, které právní předpisy s takovým projevem spojují. Co si za tímto složitým vyjádřením představit?

Projev vůle může být učiněn jednáním – může se tak stát výslovně, na navrženou kupní cenu řeknu: „Ano.“; nebo opomenutím, například nechám uplynout lhůtu pro podání odvolání nebo jiným způsobem nevzbuzujícím pochybnost o tom, co jsem projevil – na navrženou kupní cenu mlčky podám příslušný obnos prodávajícímu.

Pokud vzniknou pochybnosti o tom, jak vykládat, co bylo projevem myšleno, zákon říká, že právní úkony vyjádřené slovy, je třeba vykládat nejenom podle jejich jazykového vyjádření, ale zejména též podle vůle toho, kdo právní úkon učinil, není-li tato vůle v rozporu s jazykovým projevem. Právní úkony vyjádřené jinak než slovy se vykládají podle toho, co způsob jejich vyjádření obvykle znamená, kupř. pokud navržený text smlouvy přeškrtneme a návrh vrátíme, znamená to logicky, že návrh odmítáme. Přitom se přihlíží k vůli toho, kdo právní úkon učinil a chrání se dobrá víra toho, komu byl úkon určen.

K tomu, aby byl právní úkon platný, musí být učiněn svobodně, vážně, určitě a srozumitelně.

Právní úkony mohou být jednostranné nebo vícestranné.

Příkladem vícestranného právního úkonu je

smlouva

Smlouva je (nejčastěji) dvoustranný právní úkon, nebo-li nějaké jednání dvou osob a to fyzických nebo právnických, které je právně významné. Vzniká tím, že se účastníci shodnou na jejím obsahu. Jsou nejčastěji dvoustranné (ale i vícestranné). Příklady: v kupní smlouvě kupř. prodávající a kupující, v darovací smlouvě dárce

a obdarovaný a jiné. Většina smluv určitým způsobem zakládá nebo mění vlastnické právo nebo jeho část. Při uzavírání jakékoli smlouvy je dobré mít na paměti, že podle § 43 OZ jsou účastníci povinni dbát, aby při úpravě smluvních vztahů bylo odstraněno vše, co by mohlo vést ke vzniku rozporů.

Smluv je celá řada, zde zkusíme uvést výčet těch základních druhů, s nimiž přicházíme do styku téměř denně a připojíme jejich charakteristiku.

Smlouva směnná je historicky nejstarším typem smlouvy, při níž se vyměňuje věc za věc bez použití peněz. Tato smlouva se v podstatě řídí ustanoveními občanského zákoníku o kupní smlouvě.

Kupní smlouva je nejběžnějším typem smlouvy. Sestává se z povinnosti prodávajícího odevzdat kupujícímu předmět koupě, přičemž je kupující povinen prodávajícímu zaplatit předem dohodnutou cenu. (Je lhostejné, je-li předmětem koupě bagr nebo rohlík, kupní smlouva je to vždy.)

Darovací smlouva je taková, kdy dárce přenechává něco bezplatně nebo slibuje obdarovanému a ten dar nebo slib přijímá. Musí být v písemné formě. Třebaže se jedná o darování, např. věci ještě neznamená, že z této smlouvy nevyplývají pro darujícího povinnosti. Ten musí obdarovaného informovat o vadách daru (pokud se jedná o věci movité). Pokud tak neučiní, může obdarovaný danou věc dárci vrátit.

Smlouva o výpůjčce (pozor: ne o půjčce!) – tou se někdo (půjčitel) zavazuje předat jinému (vypůjčitel) věc k bezplatnému dočasnému užívání. Ten, kdo má věc vypůjčenou, se zase zavazuje k vrácení převzaté věci (samozřejmě nezničené, v odpovídajícím stavu).

Nájemní smlouva je poměrně složitý a obsáhlý typ smlouvy, která se uzavírá mezi dvěma subjekty (pronajímatel a nájemce) a jejíž ustanovení nejsou zakotvena pouze v občanském zákoníku, ale i ve zvláštních normách. Zejména je to *zákon č. 116/1990 Sb. o nájmu a podnájmu nebytových prostor*. Zde pozor: smlouva musí být vyhotovena v písemné formě.

Smlouva o ubytování je další smluvní formou. Její princip je jednoduchý: ubytovatel se zavazuje ubytovanému (objednateli služby), že mu poskytne přechodné ubytování v zařízení k tomu určeném, za což se objednatel zavazuje zaplatit předem dohodnutou cenu. Tato smlouva nevyžaduje písemnou formu, nicméně máme-li doklad o této dohodě v ruce, můžeme s ní v případě nesrovnalostí argumentovat.

Smlouva o přepravě osob je další smlouvou, s níž přicházíme do styku velmi často. Upravuje podmínky, za kterých vzniká dopravci závazek přemístit cestujícího spolu s jeho zavazadlem řádně a včas do místa určení a právo, na zaplacení jízdného. Odpovědnost z této smlouvy je upravena zčásti v dopravních řádech, z části pak v § 427 - § 431 občanského zákoníku.

Smlouva o přepravě nákladu – dopravce se v této smlouvě zavazuje přemístit movitou věc (zásilku) z místa odeslání do místa určení a odesílatel se zavazuje za to zaplatit odměnu (přepravné).

Smlouva o dílo je uzavírána v rámci služeb poskytovaných podnikatelem, např. při impregnaci stanů, nebo čištění dek z tábora (ale i našeho kabátu) v čistírně a nezřídka nevyžaduje písemnou podobu.

Pro úplnost přehledu dohod sem ještě přiřadíme i smlouvu, která je ovšem upravena v jiném právním odvětví.

Pracovní smlouva (z. č. 65/1965 Sb. Zákoník práce) je jedním z nejvýznamnějších institutů „pracovního práva“. Ještě před jejím uzavřením je zaměstnavatel povinen seznámit svého

budoucího zaměstnance s jeho právy a povinnostmi, které pro něj z pracovní smlouvy vyplynou, zejména s pracovními a mzdovými podmínkami. Pracovní smlouva je vedle smlouvy nájemní druhým typem dohody, která musí být vyhotovena v písemné podobě.

Náležitosti smlouvy

Každá smlouva by zpravidla měla obsahovat následující údaje¹⁴:

- označení účastníků – tedy stran smlouvy;
- předmět smlouvy: tedy co ve smlouvě chceme zakotvit – o co půjde, kupř. prodej určité věci, pronájem pozemku, klubovny a tak podobně – povinnosti a práva účastníků smlouvy;
- platební podmínky, jedná-li se o smlouvu úplatnou: tedy kolik se má platit, kdy, jak (hotově nebo poukázkou) a kam nebo kde (adresa nebo číslo účtu kam se mají peníze poslat, kam se mají peníze odnést a tak pod.);
- datum;
- podpisy účastníků, případně i otisky razítek.

V některých případech bývá praktické, aby smlouva obsahovala i důsledky porušení smluvních povinností, případně možnost smlouvu jednostranně ukončit – tedy vypovědět nebo od smlouvy odstoupit.

Z nijak detailního přehledu smluv a jejich popisu je patrné, že jde o právní úkon, který opravdu využíváme denně – příkladem budiž smlouva o přepravě osob, kterou uzavírám s dopravcem v okamžiku, když nastoupím do trolejbusu, autobusu či tramvaje... – kdo si to však v tu chvíli uvědomuje, že nenastupuje do dopravního prostředku, ale vstupuje do právního vztahu?!

Z toho je patrné, že smlouvy může uzavírat mnoho lidí, včetně dětí.

Nelze to však zevšeobecňovat beze zbytku, jsou smlouvy, které může (jménem určitého subjektu) uzavřít jenom někdo, přesněji oficiální zástupce, již výše zmiňovaný statutární orgán. Co když však opravdu nemůže? (Důvodů může být celá řada, například ve stanovený termín je v zahraničí.) Tuto otázku občanské právo řeší také, nástrojem je

zastupování

Zastoupení spočívá v tom, že zástupce je oprávněn jednat jménem jiného a že ze zastoupení vznikají práva a povinnosti přímo zastoupenému. K čemu je to dobré? Hned posloužíme příklady, jak zastoupení nejčastěji vzniká:

- Na základě zákona – zákonné zastoupení je nutné v případech, kdy fyzická osoba není způsobilá k právním úkonům. Příčinou nezpůsobilosti k právním úkonům je zejména nízký věk¹⁵.
- Rozhodnutím státního orgánu, typicky pak soudu – které způsobilosti osobu zbavuje nebo způsobilost omezuje zejména kvůli nějaké duševní chorobě.
- Na základě dohody o plné moci – zde může být zástupcem jak fyzická tak i právnická osoba. Pokud je zástupcem právnická osoba, vzniká právo jednat za jiného logicky statutárnímu orgánu této právnické osoby.

Se zastoupením na základě plné moci se můžeme setkat poměrně často, proto je správné vědět, že pokud udělují plnou moc k nějakému písemnému právnímu úkonu, musí být i tato plná moc písemná. Písemná musí být také tehdy, chceme-li někoho zmocnit nejen k jednomu úkonu, ale ke všem právním úkonům třeba po určitou dobu vaší nepřítomnosti a podobně.

A podobně jako u smlouvy jsme si uvedli výstižný příklad uzavření smlouvy nástupem do trolejbusu, zde si zplnomocnění přiblížíme také na lapidární ukázce, byť se to může zdát

¹⁴ Existují ovšem smlouvy, kde zákon přímo říká, co musí smlouva obsahovat (včetně údajů), jinak je od samého počátku neplatná.

¹⁵ Například děti v oddíle, které nemají způsobilost se zavazovat, a tak jejich přihlášku musí podepsat jejich zákonný zástupce, kterým je nejčastěji rodič.

nemožné, že jde o významný právní krok – zastoupení: Na výpravě nám došly hřebíky, a tak vyšleme rychlého posla Arnošta P. alias Svižníka (což je pionýr – středního dětského věku, má řekněme 11 roků...) – ten rozhodně není plně způsobilý k právním úkonům, ale ke koupi potřebných hřebíků způsobilý je a naše vyslání je vlastně ústní plná moc...!

Výklad o plné moci by jistě mohl být i delší, ale obecně lze ještě říci, že zastoupený je vázán jen takovým jednáním zástupce, ke kterému ho skutečně zmocnil. Zástupce nemůže zplnomocnění překročit a musí jednat svým jménem. Výše uvedený Arnošt prostě nemůže koupit lokomotivu, protože k tomu nebyl ani zmocněn a není ani způsobilý.

4.10. OCHRANA PŘÍRODY

Životním prostředím je vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Jeho složkami jsou zejména ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy a energie – tak praví § 7 z.č. 17/1992 Sb. o životním prostředí v platném znění.

Význam zákona spočívá zejména v tom, že vymezuje jednotlivé pojmy významné pro ochranu životního prostředí. Mezi ně patří ekosystém, ekologická stabilita, trvale udržitelný rozvoj (rozvoj, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů), přírodní zdroje, definuje znečišťování¹⁶ a poškozování¹⁷ životního prostředí a podobně. Účel této právní úpravy také spočívá v tom, že stanovuje základní zásady ochrany životního prostředí a povinnosti právnických a fyzických osob při ochraně a zlepšování

stavu životního prostředí a při využívání přírodních zdrojů; vychází přitom z principu trvale udržitelného rozvoje.

Zákon mj. stanoví, že:

- každý je povinen, především opatřeními přímo u zdroje, předcházet znečišťování nebo poškozování životního prostředí a minimalizovat nepříznivé důsledky své činnosti na životní prostředí;
- kdo využívá územní nebo přírodní zdroje, projektuje, provádí nebo odstraňuje stavby, je povinen takové činnosti provádět jen po zhodnocení jejich vlivů na životní prostředí a zatížení území, a to v rozsahu stanoveném tímto zákonem a zvláštními předpisy.

Za porušení těchto ustanovení určuje citovaný zákon přísné postihy (pokuty až do výše 1.000.000,- Kč), přičemž tímto postihem není dotčena povinnost pachatele nahradit škodu, kterou porušením zákona způsobil.

Dalším z významných zákonů v oblasti ochrany životního prostředí je z.č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny (ve znění pozdějších novelizací).

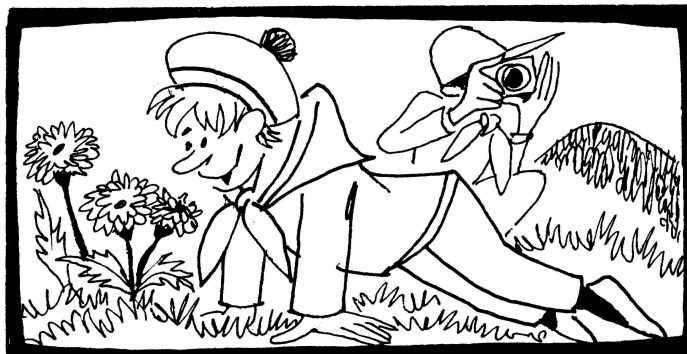
¹⁶ vnášení takových fyzikálních, chemických nebo biologických činitelů do životního prostředí v důsledku lidské činnosti, které jsou svou podstatou nebo množstvím cizorodé pro dané prostředí

¹⁷ zhoršování jeho stavu znečišťováním nebo jinou lidskou činností nad míru stanovenou zvláštními předpisy

Jeho účelem je přispět k udržení a obnově přírodní rovnováhy v krajině, k ochraně rozmanitosti forem života, přírodních hodnot a krás a k šetrnému hospodaření s přírodními zdroji. Ochranou přírody a krajiny se podle tohoto zákona rozumí dále vymezená péče státu a fyzických i právnických osob o volně žijící živočichy, planě rostoucí rostliny a jejich společenstva, o nerosty, horniny, paleontologické nálezy a geologické celky, péče o ekologické systémy a krajinné celky, jakož i péče o vzhled a přístupnost krajiny. Upravuje ochranu přírody a krajiny, například vymezuje Zvláště chráněná území, za která označuje (§ 14 odst. 2 citovaného zákona):

- a) národní parky,
- b) chráněné krajinné oblasti,
- c) národní přírodní rezervace,
- d) přírodní rezervace,
- e) národní přírodní památky,
- f) přírodní památky.

Dále stanoví, jaké druhy chování jsou ve zvláště chráněných územích zapovězeny. Na celém území národních parků je například zakázáno:

- a) zneškodňovat odpady, které mají původ mimo území národního parku a zneškodňovat ostatní odpady mimo místa vyhrazená se souhlasem orgánu ochrany přírody,
- b) tábořit a rozdělávat ohně mimo místa vyhrazená orgánem ochrany přírody,
- c) vjíždět a setrvávat s motorovými vozidly a obytnými přívěsy mimo silnice a místní komunikace a místa vyhrazená se souhlasem orgánu ochrany přírody, kromě vjezdu a setrvávání vozidel orgánů státní správy, vozidel potřebných pro lesní a zemědělské hospodaření, obranu státu a ochranu státních hranic, požární ochranu, zdravotní a veterinární službu a vozidel vodohospodářských organizací,
- d) pořádat a organizovat hromadné sportovní, turistické a jiné veřejné akce a provozovat vodní sporty mimo místa vyhrazená se souhlasem orgánu ochrany přírody,
- e) provozovat horolezectví a létání na padácích a závěsných kluzácích a jezdit na kolech mimo silnice, místní komunikace a místa vyhrazená se souhlasem orgánu ochrany přírody,
- f) sbírat rostliny kromě lesních plodů či odchytávat živočichy, není-li stanoveno jinak v tomto zákoně, bližších ochranných podmínkách či návštěvním řádu národního parku.

Obdobným způsobem je pak provedena i ochrana dalších Zvláště chráněných území.

Zákon dále stanoví možnosti omezení vlastnických práv, která jsou v zájmu ochrany přírody, organizaci státní správy v ochraně přírody a působnost České inspekce životního prostředí. Ta mimo jiné dozírá, jak jsou orgány veřejné správy vyjma ústředních orgánů, právníky a fyzickými osobami dodržována ustanovení právních předpisů a rozhodnutí týkající se ochrany přírody a krajiny, zjišťuje a eviduje případy ohrožení a poškození přírody a krajiny, jejich příčiny a osoby odpovědné za jejich vznik nebo trvání a ukládá právníky a fyzickým osobám pokuty za porušení povinností při ochraně přírody a krajiny podle tohoto zákona. Inspekce může zahájit řízení o uložení pokuty pouze tehdy, nezačal-li je již obecní úřad obce s rozšířenou působností, krajský úřad nebo správa. Úkoly inspekce plní inspektoři, kteří se prokazují služebními průkazy.

Závěrečné pasáže zákona pojednávají o přestupcích a pokutách (§ 87 a násl. cit. zák.). Tak například až do výše 5.000,- Kč lze postihnout fyzickou osobu, která se dopustí přestupku tím, že vykonává činnost zakázanou v ochranném pásmu určeném k zabezpečení zvláště chráněných částí přírody. Pokutou do 10.000,- Kč může být postižena fyzická osoba, která např.

poškodí nebo bez povolení pokácí dřevinu rostoucí mimo les nebo poškozují nebo ničí jeskyni nebo její součást.

Vybraná ustanovení lesního zákona

Nové zvláštní právní úpravy se dočkala zákonem č. 289/1995 Sb. v platném znění problematika lesa (tzv. lesní zákon). Vytkla si za cíl stanovit předpoklady pro zachování lesa, péči o les a obnovu lesa jako národního bohatství, tvořícího nenahraditelnou složku životního prostředí, pro plnění všech jeho funkcí a pro podporu trvale udržitelného hospodaření v něm. Zákon vymezuje pojem lesa, jeho funkce, porosty, škodlivé činitele a jiné.

Z našeho hlediska je významné zejména to, že v § 19 odst. 1 citovaného zákona je stanoveno, že každý má právo vstupovat do lesa na vlastní nebezpečí, sbírat tam pro vlastní potřebu lesní plody a suchou na zemi ležící klest. Při tom je však povinen les nepoškozovat, nenarušovat lesní prostředí a dbát pokynů vlastníka, popřípadě nájemce lesa a jeho zaměstnanců.

Lesy jsou chráněny před určitými činnostmi. Tak například ustanovení § 20 zakazuje mj. rušit klid a ticho, sbírat lesní plody způsobem, který poškozují les, jezdit a stát s motorovými vozidly, vstupovat do míst oplocených nebo označených zákazem vstupu, kouřit, rozdělovat nebo udržovat otevřené ohně a tábořit mimo vyhrazená místa a znečišťovat les odpady a odpadky.

Výslovně uvádí – rozdělovat nebo udržovat otevřené ohně je zakázáno také do vzdálenosti 50 m od okraje lesa.

Organizované nebo hromadné sportovní akce lze v lese konat na základě oznámení orgánu státní správy lesů. V oznámení, které musí být předloženo nejméně 30 dnů před dnem konání akce, pořadatel uvede místo a termín konání, předpokládaný počet účastníků, způsob zajištění a souhlas vlastníka lesa. Orgán státní správy lesů může

do 15 dnů ode dne doručení oznámení stanovit doplňující podmínky.

Zákon pojednává mj. o přestupcích a jejich postihu, podle § 53 citovaného zákona se přestupku dopustí ten, kdo v rámci obecného užívání lesa v lese například ruší klid a ticho, nebo sbírá lesní plody způsobem poškozujícím les, nebo táboří mimo vyhrazená místa a může být postížen pokutou až 5.000,- Kč. Kouření může být postíženo pokutou až do výše 15.000,- Kč.

4.11. SOUDNÍ SYSTÉM

Už dříve bylo uvedeno – soudní moc je jedna ze tří součástí státní moci. K jejímu zajištění slouží soudy. To jsou orgány sloužící především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům. Mají pravomoc rozhodovat spory, trestní a jiné záležitosti. Jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy, řeší spory i v občansko-právních záležitostech, má oprávnění přezkoumávat rozhodnutí správních orgánů a podobně. Svá rozhodnutí, rozsudky vyhláší jménem České republiky a vždy veřejně. Soudy mají poslušný systém. Proto si nyní pojdme soustavu soudů přiblížit.

Soustavou soudů rozumíme soustavu soudů obecných včetně Nejvyššího správního soudu. U nás je tvořena těmito soudy:

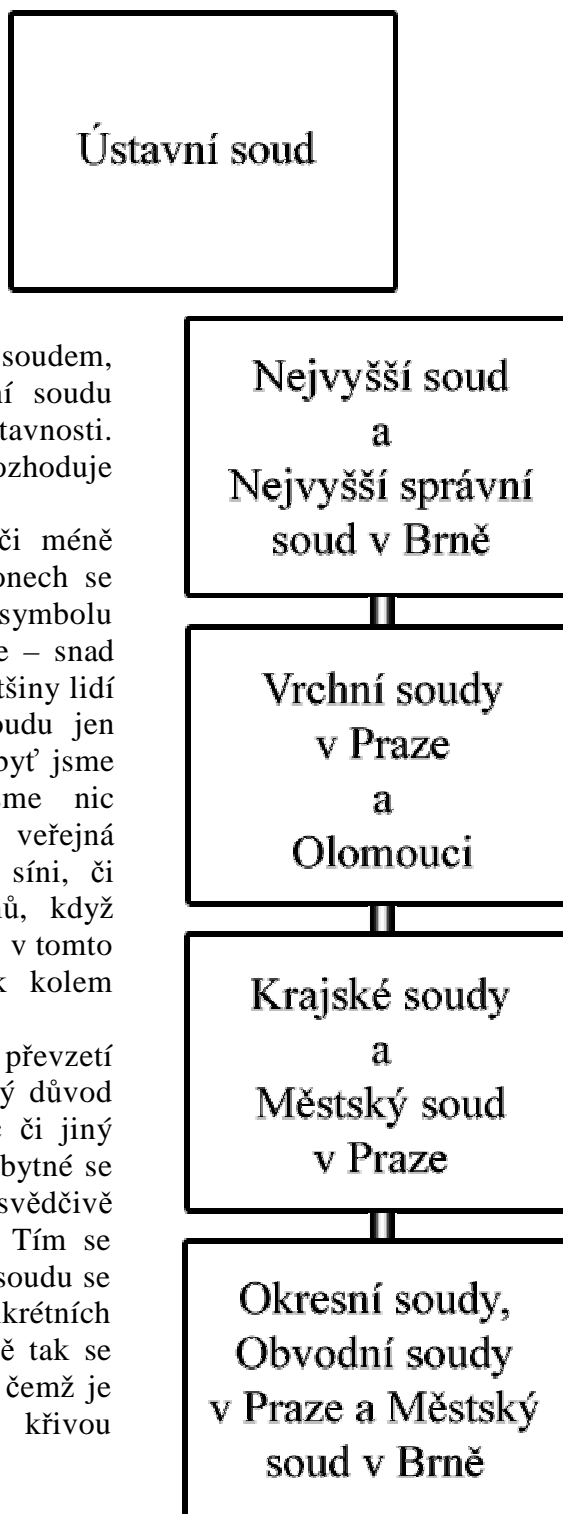
1. okresní soudy (a jim na roveň postavené v Praze obvodní soudy a v Brně Městský soud);
2. krajské soudy (v Praze Městský soud) - sídlí zpravidla v sídlech krajů;
3. vrchní soudy jsou v ČR dva a mají sídla v Praze a Olomouci;
4. - Nejvyšší soud se sídlem v Brně a
- Nejvyšší správní soud sídlí také v Brně.

Ústavní soud (se sídlem v Brně) je jediným soudem, který stojí mimo tuto soustavu – má postavení soudu zvláštního - je nezávislým orgánem ochrany ústavnosti. Podává například výklad ústavních zákonů, rozhoduje kompetenční spory ...

O soudech a soudnictví existuje mnoho více či méně vtípných průpovědek, vtípků či aforismů, o zákonech se nezřídka hovoří s despektem a o paragrafu jako o symbolu křivosti, neboť je zakroucený na obě strany. Ale – snad kromě lékařství – už jen soudnictví vzbuzuje u většiny lidí opravdový respekt či až bázeň. Obálka od soudu jen málokomu působí radost, spíše způsobuje tíseň, byť jsme 100% přesvědčeni, že jsme v právu či jsme nic nepůsobili. Přestože soudní jednání jsou veřejná a televize nabízí velmi často záběry soudních síní, či zdánlivě „známe“ to magické prostředí z filmů, když člověk dostane předvolání, znejistí... Proto si v tomto místě dovolíme několik praktických poznámek kolem obsílky či přímo účasti na soudním řízení.

Přijde-li soudní obsílka neměli bychom se jejímu převzetí vyhýbat. A nebrání-li tomu žádný opravdu vážný důvod na jednání se dostavíme. Vyskytne-li se nemoc či jiný opravdu významný důvod brání v účasti, je nezbytné se neodkladně soudu omluvit a svoji omluvu přesvědčivě doložit (např. v případě nemoci neschopenkou). Tím se člověk vyhne dalším nepříjemnostem. Zkrátka, k soudu se musí, ovšem třeba v trestním řízení v konkrétních případech může člověk odepřít výpověď¹⁸. Stejně tak se musí vypovědět úplná pravda a nic nezamlčet, o čemž je svědek poučen, včetně upozornění, že tzv. křivou výpověď se vystavuje trestním následkům¹⁹.

Soustava soudů

¹⁸ Například v případě jestliže by jako svědek způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě, svému příbuznému, jehož újmu by pociťoval jako újmu vlastní.

¹⁹ Nepravda může přinést peněžité trest, ale i trest odnětí svobody...

Jakkoli to může znít směšně, uvedeme několik dobrých rad k přípravě na jednání u soudu:

- Večer předem si připravíme všechny potřebné dokumenty a oblečení vhodné pro návštěvu soudu. Určitě s sebou vezmeme:
 - občanský průkaz či jiný doklad totožnosti;
 - předvolání, které od soudu přišlo²⁰;
 - popřípadě všechny listiny, k jejichž předložení jsme byli vyzváni nebo je sami chceme předložit jako důkaz.
- Je správné se pořádně vyspat, ráno posnídat.
- Přispěje-li to ke klidu, nezdráháme se požádat o doprovod (přátele, příbuzné).
- Při výpovědi se neostýcháme přidržet okrajů „ohrádky“ či stolu a klidně a pravidelně dýcháme.
- Je nezbytné pozorně poslouchat otázky. Ovšem není také hanbou ani nevhodné se slušně dotázat na upřesnění, pokud smysl otázky nepostihneme.

Pro chování v jednacích síních platí také osobité zvyky. Možná by se dalo říci, že se tam důsledně uplatňují všechna základní pravidla

slušného chování, např. muži vstupují do jednacích síně zásadně bez pokrývky hlavy a všichni přítomní se musejí zdržet projevů narušujících jednání, ale jsou ještě určité „drobnosti“, které je dobré znát a respektovat:

- V jednacích síních soudu je zakázáno kouřit, jíst a pít.
- Účastníci po dobu jednání sedí na vyhrazených místech a nikde jinde.
- Při příchodu a odchodu soudce či senátu všichni přítomní bez vyzvání povstanou.
- K soudu (soudci či senátu) lze mluvit jen po udělení slova a pouze ve stoje(!).
- Při vyhlášení rozsudku všichni přítomní stojí a usednou až na výzvu.

Jsou to zdánlivé maličkosti, ba někdo řekne malichernosti, ale je dobré je – pro ten případ - znát a v případě účasti na soudním pojednávání je bezpodmínečně dodržovat, neboť neukázněné účastníky řízení či narušitele pořádku je možné od soudu vykázat či uložit pořádkovou pokutu.

4.12. PRÁVNÍ POMOC, ČINNOST ADVOKÁTA, NÁROK NA BEZPLATNÉ PRÁVNÍ SLUŽBY

Právní řád je složitý systém předpisů nejrůznějších druhů. Pokud se nejedná o jednoduchou záležitost (jako např. zcela jasnou reklamaci), laik s obtížemi postihne celou šíři problému ve všech jeho souvislostech. V takové chvíli je třeba se obrátit na odborníka, kterým je advokát. Výkon advokacie je svobodným povoláním podle zákona č. 85/1996 Sb. o advokacii, v platném znění. Advokát je při poskytování právních služeb nezávislý; je vázán právními předpisy

²⁰ Kvůli kontrole, ale i pro možnost uplatnění případného svědečného

a v jejich mezích příkazy klienta. Advokáti poskytují právní služby ve všech věcech²¹. Mezi základní povinnosti advokáta patří mlčenlivost o všech věcech, o kterých se dozvěděl při výkonu advokacie, a jednání v zájmu klienta. V určitých situacích je advokát jedinou osobou, která stojí na klientově straně.

Poskytováním právních služeb advokátem se rozumí zastupování v řízení před soudy a jinými orgány, obhajoba v trestních věcech, udělování právních porad, sepisování listin, zpracovávání právních rozborů a další formy právní pomoci, jsou-li vykonávány soustavně a za úplatu.

Pokud občan nemá dostatečné množství prostředků, aby si mohl advokáta dovolit, může se obrátit na stavovskou organizaci advokátů – Českou advokátní komoru, která mu, pokud budou vytvořeny předpoklady, zajistí bezplatnou právní službu. Obdobně se postupuje v soudním řízení, kde lze žádat o ustanovení právního zástupce na náklady státu.

MÍSTO ZÁVĚRU

Právo je, jak výše uvedeno, vcelku spleťtá soustava předpisů a nesmírně obsáhlá disciplína, která nás, jak už bylo uvedeno, provází od narození až do smrti, ale vlastně už i před narozením, a po smrti ještě následuje dědické řízení... Zkrátka právu se ani v nejběžnějším a nekonfliktním občanském životě nevyhneme, a proto je více než účelné o něm leccos vědět.

Naše povídání chceme však zakončit poznámkou, která se týká jednoho velmi podceňovaného kroku. Trošku frajeřina, nedomyšlení důsledků, přezíravost...? Těžko říci čeho je v tom více, ale jde o podpis na nejrůznějších listinách, prohlášeních či smlouvách.

A tak vězte, i když vás zástupce nejmenované firmy přesvědčuje, že vše je jasné, zřejmé, vyzkoušené - zkrátka, stačí jen podepsat, stojí za to si udělat chvilku času a příslušný papír přinejmenším pečlivě přečíst... nezřídka totiž na čtvrté straně dole je (a zásadně) drobným písmem uvedeno ustanovení, které přenesse veškerou odpovědnost za cokoli na nás... Když papír podepíšeme bez mrknutí oka, jsme sebejistí borci, ale také potom mnohokrát můžeme „splakat nad výdělkem“. Proto je dobré zásadu - Podepsat mohu, přečíst musím! – pečlivě dodržovat. Není nezdvořilé se mile se usmívající prodavačce omluvit a vyzvat ji, aby obsloužila dalšího,

že si ty všeobecné podmínky opravdu chcete přečíst. Občas si vysloužíte mručení fronty za vámi či drzé a hloupé poznámky dotyčné. Ale co si tím ušetříte! Obvykle tohle všichni pochopí poté, co se jim nějaký malér přihodí - a pak si už navždy pamatují, že vlastnoruční podpis není jen tak „cosí“.

²¹ Vedle profese advokáta ovšem existují i další právnické profese – mezi nejvýznamnější patří činnost notáře.

Pionýr

KVALIFIKACE INSTRUKTORA PIONÝRA

Studijní text pro vzdělávání - KIP, VDK-"B"

s. 72